
UDK 929 Brozović D.
811.163.42-051 Brozović D.
Stručni članak
Primljen 2. X. 2014.

JOSIP LISAC
Sveučilište u Zadru
josip.lisac1@zd.t-com.hr

ŽIVOT I RAD DALIBORA BROZOVIĆA

Sažetak

U radu se sažeto prikazuje život i rad hrvatskoga lingvиста Dalibora Brozovića.

Ključne riječi: hrvatski jezik, lingvistika, rad, život

- 1927. Rođen 28. srpnja u Sarajevu. Otac Andrija bio je službenik, majka Olga, rođ. Čabrajić. Otac je bio haesesovac, obitelj katolička, on sam agnostik i skeptik, povezan s Bosnom i franjevcima, zainteresiran za jezik i književnost.
- 1934.-1940. Djetinjstvo i ranu mladost provodi u Bosni. Osnovnu školu polazi u Zenici (1934.-1938.), gimnaziju u Visokom (1938.-1939.) i Sarajevu (1939.-1940.).
- 1940.-1946. Gimnaziju nastavlja i završava u Zagrebu, gdje je potkraj 1943. kao pripadnik Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske uhićen i nakratko zatvoren.

-
- 1946.-1952. Studirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu kroatistiku i jugoslavenske književnosti te talijanistiku. Nakon rata radio je u Glavnom odboru USAOH-a. Od 1946. do 1948. radio je u novinskom poduzeću „Narodna štampa“, u listovima „Srednjoškolac“ i „Omladinski borac“. Godine 1946. javio se u „Srednjoškolcu“ člancima o kulturnoj problematici; u tom je polumjesečniku bio urednik kulturne rubrike (1946.-1947.) i glavni urednik (1947.-1948.), a sudjelovao je i u drugim tiskovinama, među ostalim poezijom i prijevodima. Brozovićevo uređivanje „Srednjoškolca“ važno je jer su tu Vlatko Pavletić, Slavko Mihalić, Zlatko Tomičić, Miroslav Slavko Mader i drugi mladi pisci počeli objavljivati. Bio je i lektor Radio Zagreba. Diplomirao je 1951. hrvatski, 1952. apsolvirao talijanistiku. Optuživan je zbog nacionalizma već od prvih poratnih godina, konkretno od 1947. kad je o školskim zadaćama iz hrvatskog jezika pisao u „Srednjoškolcu“ (br. 12, 1. III. 1947, str. 4.). Od 1951. do 1952. pohađao je dijalektološki tečaj u JAZU.
 - 1952.-1953. Radio je kao asistent na Akademiji za kazališnu umjetnost u Zagrebu. Objavljuje u „Hrvatskom kolu“, „La Suda Stello“, „Jeziku“, „Pogledima“, „Krugovima“, „Kulturnom radniku“, „Republici“, „Vjesniku“, „NIN-u“, „Naprijedu“ itd. U „Naprijedu“ polemizira s beogradskom „Republikom“ zbog proglašavanja bokeljskog Hrvata, pomorca Ivana Visina, Srbinom. Radio je u pravopisnoj komisiji Hrvatskoga filološkog društva. Dana 26. studenoga 1952. sklopio je brak s Nevenkom Košutić. Pritom je jedan od svjedoka bio hrvatski književnik Janko Matko.
 - 1953.-1956. Lektor na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Objavljuje u „Jeziku“, „Krugovima“, „Republici“, „Riječkoj reviji“, „Letopisu Matice srpske“, „Ljetopisu JAZU“, „Životu“, „Stvaranju“, „Vjesniku“ itd. Bio u Novom Sadu tijekom poznatih razgovora od 8. do 10. prosinca 1954., o čemu je izvještavao u „Vjesniku u srijedu“ i u „Krugovima“. Godine 1955. bio na Međunarodnoj slavističkoj konferenciji u Beogradu. Pisao u „Krugovima“ o Stanislavu Šimiću.

- 1956. Kao asistent zapošljava se na novoosnovanom Filozofskom fakultetu u Zadru, gdje je radio do 1990., od 1967. kao redoviti profesor. Tu je razvio upravo golemu organizacijsku, nastavničku i znanstvenu aktivnost. Kao lektor i akcentolog nekoliko je godina surađivao s Narodnim kazalištem u Zadru.
- 1957. Disertacijom *Govor u dolini rijeke Fojnice* doktorirao 13. ožujka 1957. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Objavljuje prve svoje prinose u „Filologiji“ i u „Zadarskoj smotri“. Za Maticu hrvatsku u Splitu priredio je *Izabrane stihove* Pere Ljubića. Pisao o Ivanu Franji Jukiću.
- 1958. U *Antologiji novije kajkavske lirike* urednika Nikole Pavića objavljuje predgovor *O modernoj hrvatskoj dijalektalnoj poeziji*. Na Filozofskom fakultetu u Zadru 11. ožujka održava nastupno predavanje *Naša dijalektologija u svjetlu suvremene lingvistike*; to je predavanje tiskano 1960. u 1. svesku „Radova Filozofskog fakulteta u Zadru“, i to pod naslovom *Tri razdoblja u razvitku naše dijalektologije*.
- 1959. Nastupio 23.-24. rujna na Drugom kongresu jugoslavenskih slavista u Zagrebu referatom *O važnosti baltičkih jezika za slavistiku, osobito za našu dijalektologiju*, čime je počeo svoje redovito sudjelovanje na kongresima jugoslavenskih slavista. Referirao i na Kranjčevićevu simpoziju u Zagrebu. U časopisu „La Suda Stelo“ javio se pjesmama na esperantu, koje su kasnije objavljivane u antologijama esperantskih pjesnika. U „Ljetopisu JAZU“ pisao o dijalektološkim istraživanjima u Bosni.
- 1960. Bio na četveromjesečnom studijskom boravku u Marburgu i na sorabističkoj konferenciji u Budyšinu, gdje je bilo i zasjedanje redakcijskoga kolegija Općeslavenskoga lingvističkog atlasa. Na zasjedanjima OLA, obično održavanima u Moskvi, sudjelovat će redovito svake godine. Bio je član uredništva OLA i Europskoga lingvističkog atlasa. I dalje u „Ljetopisu JAZU“ izvještava o dijalektološkim istraživanjima u BiH.

- 1961. I dalje u Akademijinu „Ljetopisu“ izvještava o dijalektološkim istraživanjima u Bosni.
- 1962. U praškom časopisu „Slavia“ objavljuje rad o raznolikosti naziva za daždevnjaka, s osobitim obzirom na teritorij Bosne i Hercegovine.
- 1963. Nastupio na V. međunarodnom slavističkom kongresu u Sofiji od 17. do 23. rujna. Održao je referat *O usporednom i tipološkom proučavanju slavenskih jezika i dijalekata i o problemu njihova klasificiranja*. Govorio je i na sljedećim međunarodnim slavističkim kongresima u Pragu (1968.), u Varšavi (1973.), u Zagrebu (1978.), u Kijevu (1983.), u Sofiji (1988.), u Bratislavi (1993.) te u Krakovu (1998.). Predavanjima 1963. gostovao na sveučilištima u Krakovu i u Bonnu, a i na znanstvenom skupu o Trubeckom u Beču. U *Geografsku čitanku* Alfonso Cvitanović unio je tekst „Preko Sofije u Dolinu ruža“ koji su potpisali D. Brozović i P. Zlatar; izlazila je ta čitanka i u novijim izdanjima.
- 1964. U Beogradu od 14. do 22. rujna sudjelovao na znanstvenom skupu u povodu 100. obljetnice smrti V. S. Karadžića.
- 1965. Sudjelovao na međunarodnoj konferenciji o gramatičkom ustroju slavenskih jezika u Pragu i na skupu o Augustu Cesarcu u Zagrebu. Na moskovskom sveučilištu održao predavanje koje je 1967. objavljeno u časopisu „Voprosy jazykoznanija“ i koje je kao prvi tekst uvršteno u knjigu *Standardni jezik*. U „Telegramu“ preuzeo vođenje rubrike „Jezik današnji“ u kojoj je od rujna 1965. do siječnja 1969. objavljeno stotinu šezdesetak njegovih napisa. Objavio u sarajevskom „Izrazu“ članak o standardnim jezicima.
- 1966. Sudjelovao na glasovitu skupu o 130. obljetnici hrvatskoga narodnog preporoda u Zagrebu, na sorabističkoj konferenciji u Budyšinu te na međunarodnoj fonološkoj konferenciji u Beču. Od 1966. do 1968. bio je prodekan Filozofskog fakulteta u Zadru. U „Hrvatskom dijalektološkom zborniku“ objavio studiju o istočnobosanskom dijalektu.

- 1967. Jedan je od sedmorice sastavljača *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika*, koja je objavljena 17. ožujka u „Telegramu“. Bila je *Deklaracija* senzacija u socijalističkoj Jugoslaviji, a velikosrpska i jugounitaristička hajka protiv potpisnika *Deklaracije* bila je silovita i drastična. Nakon *Deklaracije* Brozović je treći put isključen iz KPJ/SKJ (1945., 1948., 1967.). Sudjelovao je na međunarodnom kongresu lingvista u Bukureštu.
- 1968. Od 24. do 26. listopada sudjelovao u Mostaru na simpoziju o predslavenskim elementima na Balkanu u etnogenezi južnih Slavena. U 1. broju „Kritike“ objavio je tekst „Tko čeka – katkada i ne dočeka“, a to je prikaz prvih dviju knjiga *Rječnika hrvatskosrpskoga književnog jezika* u nakladi Matice hrvatske i Matice srpske.
- 1969. U ljetnom semestru na sveučilištu u Michiganu (Ann Arbor, SAD) predavao kao gostujući profesor o slavenskim standardnim jezicima i o slavenskim dijalektima. Održao je po predavanje i na drugim američkim sveučilištima (Chicago, Pennsylvania, Cleveland). Sudjelovao na više znanstvenih skupova (Makarska, Split, Zadar, Skoplje). Objavljena je knjiga *Rječnik jezika ili jezik rječnika?* Suradivao u više bosanskohercegovačkih edicija.
- 1970. Objavljena je knjiga *Standardni jezik* za koju je iste godine primio Nagradu grada Zadra. Postao je glavni i odgovorni urednik filološkoga razdjela „Radova Filozofskog fakulteta u Zadru“. Taj je časopis uređivao do 1986.
- 1971. Na sveučilištu u Regensburgu (SR Njemačka) držao je u ljetnom semestru kolegije o slavenskoj fonologiji i o slavenskim dijalektima. Pojedina predavanja održao je u Bonnu, Heidelbergu i Mannheimu. Bio je i na znanstvenoj konferenciji međunarodne komisije za slavenske standardne jezike u Bratislavi. U Šibeniku je potkraj studenoga održao predavanje *Deset teza o hrvatskom jeziku*. Na tribini „Hrvatska jučer i danas“ govorio je potkraj studenoga u Narodnom kazalištu u Zadru. Znatna uključenost u zbivanja Hrvatskoga proljeća prestaje nakon 21. sjednice Predsjedništva SKJ

u Karađorđevu početkom prosinca. U novopokrenutom časopisu „Čakavska rič“ bio je član uredništva od 1971. do 1977.

- 1972. Sudjeluje na znanstvenim skupovima o Grgi Martiću (Sarajevo) i Ljudevitu Gaju (Zagreb), na međunarodnoj fonološkoj konferenciji u Beču i međunarodnoj konferenciji o slavenskim standardnim jezicima (Skoplje).
- 1973. Sudjeluje na međunarodnoj baltističkoj konferenciji u Białystoku te na znanstvenoj konferenciji međunarodne komisije za slavenske standardne jezike (Prag). Suradivao u sarajevskom „Godišnjaku za proučavanje jugoslovenskih književnosti“ te u „Radovima Muzeja grada Zenice“.
- 1974. Sudjeluje na balkanističkome znanstvenom skupu u Ohridu, na znanstvenoj konferenciji međunarodne komisije za slavenske standardne jezike u Moskvi te na dijalektološkom savjetovanju u Banjoj Luci; objavio više priloga o proučavanju bosanskohercegovačkih govora.
- 1975. Postaje član suradnik JAZU. Izlaže na skupu o Krsti Misirkovu u Skoplju, na balkanističkom simpoziju u Ohridu, u Krakovu na skupu posvećenu slavenskim standardnim jezicima, u Beogradu na znanstvenom skupu posvećenu 150. obljetnici rođenja Đure Daničića, te u Kumrovcu na skupu o esperantu (O mjestu esperanta u lingvističkoj tipologiji). Jedan je od autora upitnika za ispitivanje bosanskohercegovačkih govora.
- 1976. Sudjeluje na prvom znanstvenom skupu o hrvatskim dijalektima (Zagreb, 11.-12. listopada) na kojem se raspravljalo o čakavskom narječju. Na znanstvenim skupovima sudjelovao je marljivo i dalje sve do potkraj života, pa tako i na simpozijima o hrvatskim narječjima. Suradivao u „Radovima Instituta za jezik i književnost u Sarajevu“.
- 1977. Postao je izvanredni član JAZU. U Pragu je objavljen prvi svezak rječnika slavenske lingvističke terminologije u kojem je znatan i Brozovićev doprinos. Drugi je svezak objavljen 1979. Suradivao u zborniku radova posvećenu akademiku Jovanu

Vukoviću te u sarajevskom „Odjeku“. Izabrao, napisao pogovor i rječnik u knjizi *Pjesme* Jakše Kušana.

- 1978. U zborniku *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu* uvodno je objavljena Brozovićeva monografija *Hrvatski jezik, njegovo mjesto unutar južnoslavenskih i drugih slavenskih jezika, njegove povijesne mijene kao jezika hrvatske književnosti*. Mnogo su je osporavali političari doživljavajući je kao strategijsku uputu u taktički način ponašanja hrvatskim nacionalistima. U ediciji Radio Sarajeva pisao o standardizaciji jezika u zemljama Trećeg svijeta.
- 1979. Suradivao u „Bosanskohercegovačkom dijalektološkom zborniku“ te u „Odjeku“.
- 1981. U Sarajevu je izišla knjiga *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom* s vrlo velikom suradnjom D. Brozovića.
- 1982. U *Enciklopediji Jugoslavije* pisao o jeziku u Bosni i Hercegovini. Suradivao i u *Zborniku radova o Matiji Divkoviću*.
- 1983. U rujnu je sudjelovao u Kijevu na simpoziju o Jurju Križaniću.
- 1984. Suradivao u sarajevskim „Sveskama“.
- 1985. Suradivao u „Bosanskohercegovačkom dijalektološkom zborniku“.
- 1986. Izabran za redovitoga člana JAZU, za dopisnoga člana Makedonske akademije znanosti i umjetnosti te za redovitoga člana Internacionalne znanstvene akademije Comenius (Kopenhagen – Upsala – San Marino). Člankom o romskom jeziku suradivao u „Odjeku“.
- 1987. „Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru“ posvetili su mu svoj 26. broj. U listopadu je na Sorbonnei referirao na skupu o V. S. Karadžiću. U studenome gostovao u SAD-u i Kanadi, gdje je predavao na više sveučilišta.
- 1988. Skupa s Pavlom Ivićem u Zagrebu objavio knjigu *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. U Beogradu

objavljen 1. svezak OLA posvećen refleksima jata, s vrlo istaknutom suradnjom Dalibora Brozovića (među ostalim, jedna od svodnih karata u suradnji s Josipom Liscem).

- 1989. Suosnivač i potpredsjednik Hrvatske demokratske zajednice. Govorio u Društvu književnika Hrvatske 28. veljače kad je Franjo Tuđman iznio Prednacrt programskih osnova Hrvatske demokratske zajednice. Od osnivanja 17. lipnja nekoliko godina potpredsjednik stranke. Ujesen s Tuđmanom u SAD-u i Kanadi. U Zagrebu 29. studenoga potpisao Proglas građanima i Saboru SR Hrvatske i cijelomu hrvatskom narodu tražeći oživotvorenje prava hrvatskoga naroda na samoodređenje u njegovim povijesnim i prirodnim granicama. U Sarajevu mu je objavljen rad o standardizaciji romskog jezika.
- 1990. Postao član Predsjedništva SR Hrvatske i poslije potpredsjednik SR Hrvatske. Imao važnu ulogu u organizaciji skupa HDZ-a u Sarajevu 17. kolovoza, na dan kada je u Kninu predsjednik općine Knin Milan Babić proglasio ratno stanje. Izabran za člana *Academia Europea*.
- 1991. U knjizi *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika* većeg broja autora obradio fonologiju. U prerađenu i proširenu izdanju taj je tekst objavljen kao knjiga 2007. Od 1991. do 2001. glavni ravnatelj Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“. Kao glavni i odgovorni urednik pokrenuo „Radove Leksikografskog zavoda ‘Miroslav Krleža’“ i uređivao ih do 2000. U proljeće odlazi u političke misije u Sofiju, Tiranu i Skoplje.
- 1992. Saborski zastupnik do 1995., i inače politički vrlo aktivan, npr. član Vijeća za strategiju razvitka Hrvatske. Priredio 2. izdanje Jurišićeva *Nacrta hrvatske slovnice*. Dobio Nagradu za životno djelo Republike Hrvatske. Od 1992. do smrti bio predsjednik Hrvatskoga saveza za esperanto, a esperantist od 1946. Iste 1992. postao i predsjednik Hrvatsko-bugarskoga društva.
- 1994. Objavio knjigu *Kune i lipe. Novac Republike Hrvatske*; izišla i na engleskom jeziku. Sudjelovao u stvaranju nazivlja i oblikovanju

hrvatskoga novca te pri oblikovanju poštanskih maraka u Republici Hrvatskoj.

- 1995. Primio Velered kralja Dmitra Zvonimira s lentom i Danicom. Dobitnik je i Reda Ante Starčevića i Reda Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića, kao i nositelj bugarskog ordena Madarskog konjanika 1. reda. Ojavljen mu je pozdravni govor u mostarskoj ediciji *Hrvati u Bosni i Hercegovini*.
- 1998. Suradivao u časopisu „Stećak“.
- 1999. Glavni urednik *Hrvatske enciklopedije* 1-3, 1999.-2001. Suradivao u zborniku radova *Mostarski dani hrvatskog jezika* te u mostarskom časopisu „Osvit“.
- 2000. Uređuje „Filologiju“ do 2008. Suraduje u „Biltenu Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko“, u „Motrištima“, u „Stećku“ te u „Hrvatskoj misli“.
- 2001. U Neumu sudjelovao na skupu o jeziku i demokraciji. Suraduje u spomenutu visočkom „Biltenu“.
- 2002. Suradivao u časopisu „Vrhbosnensia“.
- 2003. Suradivao u bečkom zborniku *Bosanski – hrvatski – srpski / Bosnisch – kroatisch – serbisch*.
- 2004. Postao professor emeritus Sveučilišta u Zadru.
- 2005. Objavljena knjiga *Prvo lice jednine*, drugo izdanje 2007. Pisao u dva navrata o bosanskohercegovačkim jezičnim temama.
- 2006. Izišla knjiga *Neka bitna pitanja hrvatskoga jezičnog standarda*.
- 2007. Posvećen mu je 3. broj časopisa *Croatica et Slavica Iaderitina*. U „Hrvatskom dijalektološkom zborniku“ objavljena mu je disertacija.
- 2008. U prometnoj nesreći kod Žminja 6. travnja stradala mu je kći Lada Brozović (rođena 1957.) i umrla 7. travnja. U braku s Nevenkom Košutić-Brozović, sveučilišnom profesoricom u Zadru, imao je još dvoje djece, kćer Dunju Brozović-Rončević (r. 1960.) i sina Hrvoja (r. 1965.). Postaje inozemni član izvan radnog sastava

Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Promoviran je posmrtno. Objavljena knjiga *Povijest hrvatskoga književnog i standardnoga jezika*.

- 2009. Objavio predgovor u 1. svesku *Hrvatske enciklopedije Bosne i Hercegovine*, Mostar. Umro 19. lipnja. Pokopan na Mirogoju 23. lipnja.
- 2013. Objavljena u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti knjiga *Od indoeuropeistike do kroatistike. Zbornik u čast Daliboru Brozoviću*.

Literatura

- *Zadarski filološki dani II. Znanstveni rad akademika Dalibora Brozovića*, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2009.
- LISAC, JOSIP, *Dvije strane medalje. Dijalektološki i jezičnopovijesni spisi o hrvatskom jeziku*, Književni krug, Split, 2012.
- *Od indoeuropeistike do kroatistike. Zbornik u čast Daliboru Brozoviću*, HAZU, Zagreb, 2013.